

Expressive Vocabulary Development of a 15-34-Month Persian Speaking Child: A Longitudinal Case Study

Manijeh Zarei Mahmood Abadi ¹, Talieh Zarifian*²

1. MSc of Speech Therapy, Children's Medical Center, Tehran University of Medical Sciences (TUMS), Tehran, Iran
2. PhD of Speech Therapy, Assistant Professor, Speech Therapy Department, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran <https://orcid.org/0000-0002-6067-829X>

Received: 2017.September.08

Revised: 2017.November.05

Accepted: 2018.January.29

Abstract

Background and Aim: Some of the models in the evaluation of speech and language disorders have been based on the sequence of language development. Developmental-descriptive model supports the approach of following the sequence of natural language as the best training manual for teaching language to children who have a language disorder. The present study aims to investigate expressive vocabulary and lexical development of a Persian speaking child aged between 15 to 34 months.

Case Report: In the current observational longitudinal study, expressive vocabulary and lexical output of a Persian speaking girl sampled from 15 to 34 months by daily scripting.

Results: The first meaningful word was stated at the age of 15 months. Since about 22 months of age, when the vocabulary storage contained about 55 words, the child started to produce grammatical structures in the form of two-word sentences. In this period, names had the most frequency in child's lexicon. At 22 months of age, the highest frequencies of her vocabulary included names of persons, foods, objects, body parts, clothing and animals, respectively. The emergence of new verbs showed a remarkable growth at the age of 26 to 28 months. In this stage, the child started to use compound sentences. Scripting and evaluating the development of the child's vocabulary every 15 days showed vocabulary spurt at the age of 26 to 28 months.

Conclusion: According to the results, the present 20-month longitudinal study showed that the development of expressive vocabulary in the Persian speaking girl was similar those in other languages. It also follows a hierarchical process from simple to sophisticated. This information can hopefully provide useful evidence for clinical research and practice.

Keywords: Vocabulary; Language Development; Child; Persian

Cite this article as: Manijeh Zarei Mahmood Abadi, Talieh Zarifian. Expressive Vocabulary Development of a 15-34-month Persian Speaking Child: A Longitudinal case study. *Rehab Med.* 2017; 6(3): 308-317.

* **Corresponding Author:** Talieh Zarifian. PhD of Speech Therapy, Assistant Professor, Speech Therapy Department, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Tehran, Iran

Email: ta.zarifian@uswr.ac.ir

DOI: 10.22037/jrm.2018.110984.1674

رشد خزانه واژگان کودک فارسی‌زبان از ۱۵ تا ۳۴ ماهگی: یک گزارش موردی طولی

منیژه زارعی محمودآبادی^۱، طلبه ظریفیان^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد گفتاردرمانی، مرکز طبی کودکان، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران
۲. دکترای گفتاردرمانی، استادیار گروه گفتاردرمانی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

* دریافت مقاله ۱۳۹۶/۰۶/۱۷ بازنگری مقاله ۱۳۹۶/۰۴/۱۸ پذیرش مقاله ۱۳۹۶/۱۱/۰۹ *

چکیده

مقدمه و اهداف

امروزه برخی از مدل‌ها در ارزیابی اختلالات گفتار و زبان بر اساس توالی رشد زبان بنیان‌گذاری شده‌اند، از جمله مدل توصیفی-تکاملی که این مدل حامی رویکرد پیروی از توالی رشد طبیعی زبان به عنوان بهترین راهنمای آموزشی برای آموزش زبان است. در گفتاردرمانی دسترسی به جداول رشد گفتار طبیعی در سنین مختلف یک ضرورت قطعی به نظر می‌رسد. جداولی که در کشورمان مورد استفاده قرار می‌گیرد عمدتاً از منابع خارجی است. بدین ترتیب هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی خزانه واژگان بیانی کودک فارسی‌زبان از ۱۵ تا ۳۴ ماهگی است.

معرفی بیمار

در تحقیق حاضر با روش مشاهده‌ای طولی، برون‌داد واژگانی یک دختر فارسی‌زبان از ۱۴ تا ۳۴ ماهگی به روش وقایع‌نگاری، یادداشت‌برداری روزانه شد. تمام نمونه‌گیری‌های زبانی در شرایط کاملاً طبیعی در تمام لحظات احتمالی زندگی به غیر از مهد کودک صورت پذیرفت. تاریخ ظهور تمامی عناصر زبان به محض شنیدن ثبت می‌شد.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد نخستین واژه معنادار در ۱۵ ماهگی بیان شد. در ۲۲ ماهگی خزانه‌ی واژگانی حدود ۵۵ کلمه بود و بیان ساخت دستوری دوکلمه‌ای آغاز شد و بیشترین درصد واژه‌ها به ترتیب مربوط به اسامی افراد، خوراکی، اشیاء، اعضای بدن، پوشاک و حیوانات بود. افعال در ظهور جملات مرکب و به دنبال افزایش طول گفته نقش بسزایی داشتند. ظهور افعال جدید در ۲۶ تا ۲۸ ماهگی دارای یک جهش رشدی بود که همزمان با کاربرد جملات مرکب است. ارزیابی واژگان کودک هر ۱۵ روز، انفجار واژگانی را در ۲۶ تا ۲۸ ماهگی نشان داد.

نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد سن ظهور اولین واژه، محتوای ۵۰ واژه ابتدایی، میزان پیشرفت خزانه واژگان در گذر زمان و فراوانی بیشتر اسم نسبت به فعل، شباهت با زبان‌های خارجی و فارسی دارد و مطالعاتی از این دست که به توصیف عمیق رشد خزانه واژگان می‌پردازند، در مشخص کردن توالی رشد طبیعی گفتار در کودکان فارسی‌زبان نقش بسزایی خواهند داشت.

واژه‌های کلیدی

واژگان؛ رشد زبان؛ کودک؛ فارسی

نویسنده مسئول: دکتر طلبه ظریفیان، گروه گفتاردرمانی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، اوین، خیابان کودکیار، بلوار دانشجو،

تهران، ایران

آدرس الکترونیکی: ta.zarifian@uswr.ac.ir

مقدمه و اهداف

زبان بخشی از ساختار ذهنی انسان است که با استفاده از مفاهیم، امکان مقوله‌بندی جهان و موجودات آن را فراهم می‌سازد و همچنین به عنوان ابزاری کارآمد برای ایجاد ارتباط با دیگران به کار برده می‌شود.^[۱] کودکان در حدود ۱۰ الی ۱۱ ماهگی با استفاده از الگوهای آهنگ جملات، برودادهای زبانی پرسشی، خبری و تعجبی را اغلب به صورت شبه‌جمله‌های بی‌واژه غان‌وغون می‌کنند.^[۲] آن‌ها گفتار خود را با تک‌واژه‌ها آغاز می‌کنند و در طی مراحل از گفتار ساده به پیچیده می‌رسانند.^[۳] زبان‌آموزی در انسان به تدریج و طی مراحل مشخص انجام می‌گیرد؛ بدین ترتیب زبان کودک به تدریج تکامل می‌یابد تا جایی که کودک می‌تواند به وسیله زبان فکر کند و تفکر خود را با دقت زیاد بیان کند.^[۴] اینکه کودکان در هر زبانی از چه زمانی نخستین واژه‌های خود را به زبان می‌آورند، سوالی است که بسیاری از پژوهش‌ها به آن پرداخته‌اند، علی‌رغم پژوهش‌های متعدد در این حوزه، هنوز پاسخی قطعی به دست نیامده، چرا که پاسخ به این پرسش ملزومات متعددی دارد، این که پژوهش در چه زبانی و زمانی، با چه ویژگی‌هایی، توسط چه کسی با چه منظوری انجام شود.^[۲] همان‌طور که کم و بیش افرادی که با کودکان سروکار دارند، به این نکته واقف هستند که به علت ویژگی‌های خاص گفتار کودکان، اغلب تنها والدین آنها می‌توانند آوای تولیدشده را تشخیص دهند. به منظور انجام دادن پژوهشی کاملاً علمی برای تعیین زمان فراگیری نخستین واژه‌های کودک و دیگر ویژگی‌های گفتار و زبان وی، پژوهشگر متعهد باید حدوداً دو سال یا بیشتر از عمر خویش را صرف بررسی ادعای والدین کند و چه بسا سرانجام تلاشش هم کافی نباشد؛ چرا که ممکن است در نهایت برخی از والدین متوجه نشانه‌های فراگیری نخستین واژه‌ها و دیگر ویژگی‌های گفتار و زبان نشوند؛ بنابراین جای تعجب نیست که داده‌های یکپارچه و منسجم در این زمینه به راحتی یافت نشود.^[۲]

تکامل گفتار و زبان از دو جهت حائز اهمیت است: نخست اینکه زبان به عنوان وسیله ارتباطی اجتماعی عمل می‌کند و دوم اینکه وسیله‌ای برای تفکر است^[۵]؛ از این رو فرآیند چگونگی اکتساب گفتار و زبان در کودکان از دیرباز مورد توجه آسیب‌شناسان گفتار و زبان و زبان‌شناسان بوده است. در این میان می‌توان به سه تکنیک عمده به منظور جمع‌آوری داده‌های چگونگی اکتساب گفتار و زبان به شرح زیر اشاره کرد. ۱- مطالعات به صورت یادداشت‌برداری روزانه، ۲- مطالعات در قالب گروه‌های بزرگ نمونه‌گیری و در مقطعی از زمان و ۳- مطالعات طولی. یادداشت‌برداری روزانه به عنوان مطالعات عمده و اولیه در فراگیری گفتار و زبان به حساب می‌آیند و معمولاً این نوع مطالعات به همت والدینی که خود زبان‌شناس یا آسیب‌شناس گفتار و زبان هستند به صورت روزانه در طول دوره‌ای از زمان به صورت جامع انجام می‌شود. بزرگترین ارمغان این گروه از مطالعات برای جوامع علمی گزارشات توصیفی بسیار مفصلی از روند فراگیری گفتار و زبان در کودکان است. عمق و پهنای این جزئیات مفصل با الگوهای توصیفی، اکتشافی، و شرحی در رابطه با اکتساب گفتار و زبان در دسترس محققان و متخصصان بالینی قرار می‌گیرد. شایان ذکر است داده‌های توصیفی که در محیط‌های کاملاً طبیعی و واقعی، غیرمستقیم و هنگام بازی در هر زبانی گردآوری شده باشند، از منابع ارزشمند برای مطالعات رشد زبان کودک هم در زبان مرجع و هم در بررسی‌های تطبیقی و مقایسه‌ای بین زبان‌های مختلف محسوب می‌شوند.^[۶]

در آسیب‌شناسی گفتار و زبان به مدل‌ها و رویکردهای مختلفی برای ارزیابی و درمان اختلالات زبان از قبیل مدل نظام‌مند، مدل طبقه‌ای، مدل ناتوانی‌های ویژه نهایتاً مدل توصیفی-تکاملی اشاره شده است. مدل توصیفی-تکاملی با توصیف دقیق سطح فعلی عملکرد زبان کودک، از نظر استفاده از واژگان، بیان مفاهیم، استفاده از قواعد نحوی و علائم صرفی و غیره مربوط می‌داند. این رویکرد حامی این مطلب است که توالی رشد طبیعی مطرح‌شده در تحقیق روی رشد طبیعی زبان، بهترین راهنمای آموزشی را برای آموزش زبان به کودکانی فراهم می‌کند که خودشان به هر دلیل، موفق به یادگیری آن نشده‌اند.^[۷] چنان‌چه بخواهیم از منظر رویکرد توصیفی-تکاملی به درمان کودکان دارای اختلالات زبان و گفتار بپردازیم، دسترسی به جداول رشد گفتار و زبان در کودکان طبیعی سنین مختلف یک ضرورت به نظر می‌رسد. این جداول معیاری را جهت قضاوت در مورد وجود تاخیر احتمالی و میزان اثر این تاخیر در کسب توانایی گفتار و زبان فراهم می‌کند. بدون شک با نبود چنین جداول معیاری، آسیب‌شناسان گفتار و زبان معیاری برای سنجش نخواهند داشت و به دنبال آن تشخیص در زمینه تاخیر یا اختلال ارتباطی متزلزل خواهد شد و سرانجام نمی‌توان منتظر درمان موثر اختلالات ارتباطی در کودکان به هر دلیل ممکن بود.

Fenson و Bendic اظهار داشتند کودکان اولین کلمات خود را در سنین ۱۰ تا ۱۵ ماهگی بیان می‌کنند. در این میان Nelson واژگان کودکان را به ۶ طبقه شامل اسامی خاص، اسامی عام، واژه‌های فعل، واژه‌های اجتماعی، واژه‌های دستوری و توصیف‌کننده‌ها تقسیم کرد و بعدها Crystal محتوای اولیه کلمات کودکان را به افراد، اعمال، غذاها، لباس، حیوانات، وسایل نقلیه، اسباب بازی‌ها، اشیاء خانه، مکان‌ها، کلمات اجتماعی، کلمات توصیفی و کلمات موقعیتی طبقه‌بندی کرد.^[۷] Gentner معتقد است صرف نظر از زبان مادری کودک، واژگان کودکان خردسال بیشتر شامل کلمه‌های مربوط به اشیاء است تا فعل.^[۸] Dromi درصد فراوانی هر یک از انواع واژگان دختر خود را گزارش نمود.^[۷] نلسون سن ۱۵ تا ۲۴ ماهگی را سن توانایی بیان ۵۰ کلمه می‌داند؛ به طوری که در این بازه زمانی از سن کودک حدود ۶۰ درصد از واژگان را اسامی تشکیل می‌دهند.^[۹] بندیکت بر مبنای یادداشت‌های روزانه والدین اولین ۵۰ کلمه درک و تولیدشده کودکان را مورد بررسی قرار داد. در طی آن بیان داشت که سرعت ظهور واژه‌های جدید حول و حوش ۱۸ ماهگی و اغلب پس از کسب ۵۰ کلمه

افزایش می‌یابد.^[۹] دوره ۵۰ کلمه آغازی به عنوان یک دوره انتقالی مهم در روند رشد زبان کودکان در نظر گرفته می‌شود و زمانی است که کودک دو کلمه را با هم در کنار هم به کار می‌برد.^[۶] مطالعات دیگر حداکثر فوران واژگانی را در ۲۰ تا ۲۲ ماهگی گزارش کرده‌اند.^[۱۰] نلسون، بندیکت، Bloom و Kauschke این سرعت در افزایش واژگان را انفجار واژگان^۱ می‌نامند.^[۱۰، ۳] لازم به ذکر است در سال‌های اخیر جداول و معیارهایی که به منظور قضاوت در مورد تأخیر احتمالی کودک در روند رشد گفتار توسط آسیب‌شناسان گفتار و زبان در کشورمان مورد استفاده قرار می‌گیرد که عمدتاً برگرفته از نتایج محققان خارجی است. در زبان فارسی تلاش‌هایی منسجمی برای ثبت دقیق مراحل رشد گفتار و زبان کودکان فارسی‌زبان صورت نگرفته است، چون لازمه آن طراحی مطالعات طولی و مشاهده دقیق کودکان در طی مراحل رشدی است که کاری بس سخت و زمان‌گیر است. در زمینه مطالعات داخلی جلیله‌وند قالب یک مطالعه طولی به بررسی رشد زبان در دو کودک فارسی‌زبان از ۱۲ ماهگی تا ۶۰ ماهگی پرداخت. وی با مراجعه ماهیانه به مهد کودک و ضبط نمونه گفتار به مدت ۱۲۰ دقیقه در ماه این بررسی را انجام داد.^[۱۱، ۳] در همین راستا می‌توان به گزارش‌های موردی مشکوه‌الدینی، ضیاء حسینی و نوربخش^[۱۱] و طاهری‌اسکویی و همکارش^[۱۲] اشاره کرد. در میان گزارش‌های موردی سه مطالعه مشکوه‌الدینی، ضیاء حسینی و نوربخش و طاهری-اسکویی و همکارش بر روی فرزند نگارنده (زبان‌شناس) بوده است که می‌توان به عنوان نقاط مثبت مطالعه در زمینه یادداشت‌برداری نسبت به مطالعاتی که این مهم توسط والدین غیرمتخصص صورت می‌گیرد، در نظر گرفت. البته مطالعاتی به صورت مقطعی نیز در این زمینه صورت گرفته است. سیف نراقی و نادری روند رشد تکلم و زبان فارسی در کودکان از تولد تا ۸ سالگی را مورد توجه قرار داده‌اند.^[۹] رضایی و همکاران به درک و بیان اسامی کودکان ۲/۵ تا ۴ ساله پرداختند.^[۸] محمودی بختیاری و همکاران اندازه خزانه واژگان بیانی کودکان ۱۸ تا ۳۶ ماه را مورد بررسی قرار دادند^[۱۴] و نهایتاً زارعی و همکاران که به بررسی پربسامدترین واژگان بیانی کودکان ۱۸ تا ۲۴ ماهه کرد زبان پرداختند.^[۱۵] همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد مطالعات مقطعی پاسخ‌گوی نیازهای مدل توصیفی-تکاملی به طور کامل نخواهند بود. از آنجایی که نیاز به گزارش دقیق و فاصله زمانی‌های بسیار کوتاه خواهد بود، مطالعه سیف نراقی و نادری به صورت مقطعی و از تولد تا ۱۲ ماهگی با فاصله سه ماه یک‌بار و از ۱ سالگی تا ۲ سالگی با فاصله ۶ ماه یک‌بار و از ۲ سالگی تا ۸ سالگی با فاصله یک‌سال به بررسی آزمون‌های خود پرداخته است، اگر چه این مطالعه در مقطع زمانی و مکانی خود بسیار ارزشمند است، اما با احتمال قریب به یقین می‌توان گفت بررسی با این فاصله زمانی صرفاً شمای کلی از رشد زبان را به ما خواهد داد و بسیاری موارد ارزشمند که ممکن است در ارزیابی و درمان با مدل توصیفی-تکاملی لازم باشد، از دست می‌رود. مطالعه‌ای نظیر پژوهش گندم‌کار^[۱۶] بیشتر به صورت مقطعی رشد فعل را مد نظر قرار داده‌اند. مطالعه گندم‌کار بنیادی بود و پاسخ‌گوی نیازهای کاربردی و بالینی آسیب‌شناسان گفتار و زبان نبود. در پژوهش حاضر قصد بر آن است تا با تکیه بر مدل توصیفی-تکاملی گزارشی از روند فراگیری و رشد خزانه واژگان بیانی کودک گزارش شود، از این نظر که مطالعه در بافتی کاملاً طبیعی و توسط والدی که خود آسیب‌شناس گفتار و زبان بود، به شکل طولی، ثبت روزنگار و در لحظه صورت پذیرفت. به نظر می‌رسد مطالعه حاضر نسبت به پژوهش‌های مشابه به شکل بهتری بتواند پاسخ پرسش‌های بالینی مطرح در این زمینه را پاسخ‌گو باشد. در راستای تحقق این هدف تلاش شد از طریق یادداشت‌برداری‌های روزانه به این پرسش‌ها پاسخ داده شود که سن بیان اولین واژه بیانی معنادار در کودک فارسی‌زبان چه زمانی است و ویژگی آن چگونه است، فهرست ۵۰ واژه ابتدایی که توسط کودک فارسی زبان بیان می‌شود به لحاظ تنوع از چه ویژگی‌هایی برخوردار است، ترتیب اکتساب واژه‌ها چگونه است، پربسامدترین واژگان بیانی کودک فارسی‌زبان ایرانی مورد بررسی چیست، فراوانی خزانه واژگان به تفکیک سن، اسم و فعل چگونه است، روند رشد آن چگونه است و آیا کودک فارسی‌زبان در بیان طبقات مختلف واژگان روندی مشابه سایر زبان‌ها طی می‌کند یا خیر.

مواد و روش‌ها

کودک مورد بررسی (ر. ر.)، فرزند دختر نویسنده اول مقاله حاضر است. کودک از نظر رشد جنینی تازه بالغ یافته بوده و در اول هفته سی و هفتم بارداری با روش سزارین به دنیا آمد. کودک تک‌زبانه، فرزند اول خانواده بود. طبق نمودار رشد مخصوص کودکان دختر رایج در کشور از لحاظ فیزیکی (وزن، قد و دور سر) از رشد طبیعی برخوردار بود. طبق آزمون استنفورد-بینه هوشبهر وی طبیعی (حدود ۱۲۴-۱۱۲) بود. به دلیل اشتغال مادر، کودک از ۶ ماهگی به بعد صورت روزانه از ساعت ۸ تا ۱۴:۳۰ در مهد کودک به سر می‌برد. والدین تعاملات کلامی بسیار خوبی با کودک داشتند و هیچ‌یک در ظهور اولین واژه با اخیر روبرو نبوده‌اند.

جمع‌آوری داده‌ها از بدو تولد تا ۳۴ ماهگی به روش طولی و موردی انجام گرفت. مقاله حاضر متناسب با هدف به گزارش رشد واژگانی بیانی ۱۵ تا ۳۴ ماهگی پرداخته است. تمام نمونه‌گیری‌های زبانی در شرایط کاملاً طبیعی در تمام لحظات احتمالی زندگی به غیر از مهد کودک و یادداشت‌برداری روزانه از گفتار وی صورت پذیرفت. برای ثبت داده‌های زبانی، تاریخ ظهور تمامی عناصر زبان به محض شنیدن با مداد یا ثبت الکترونیکی با موبایل مدل HUAWEI Y600_U20 انجام شد. اطلاعات ضبط‌شده در اولین زمان ممکن، مجدداً به تقویم در نظر گرفته‌شده برای این کار انتقال یافت. در مرحله بعد داده‌های یادداشت‌شده از تقویم به فایل ورد به صورت جداول ترسیم‌شده

^۱ Vocabulary Spurt

انتقال یافت و کل داده‌های به دست آمده به صورت توصیفی تحلیل شد.

یافته‌ها

بررسی یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر حاکی از آن است دختر مورد مطالعه اولین واژه‌ی خود را که "بابا" بود، در سن ۱۵ ماهگی بیان کرد و در فاصله کمتر از یک هفته واژه "ماما" را به طور معنادار به کار برد. می‌توان گفت هر دو واژه ابتدایی از نظر طول واژه و ساختار هجایی در مقایسه با واژگان دیگر مقرون به صرفه‌ترین واژه‌ها است و در هر دو واژه هجای دوم عین هجای اول تکرار شده است. کودک در سن ۲۲ ماهگی دارای خزانه واژگان ۵۵ کلمه‌ای بود. ترتیب ظهور شامل: "بابا، ماما، آب، اینهاش، اوف، نکن، بله، خاله، آزاده (داداده)، نه، من، برو، کلاه، ماشین، چتر، دایی، ننه، پاشو، ریخت، بالا، به‌به، نی‌نی، قطره (قطره خوراکی آهن)، دست، پا، مو، نان، ماست، در (بیرون)، دیدی، کو؟، چیه؟، گل، عمو، حلوا، شلوار، اپو (نیست)، خال، کلاغ، هواپیما (اما)، بده، بیعی، شیر، فوت، لاک، برادر، یالله، اتاق، افتاد، منیژه، امیرحسین، انجیر، عمه، شال، عبدالله" می‌باشد. هم‌زمان با رشد خزانه واژگان به ۵۵ واژه صورت‌های دستوری دو کلمه‌ای از قبیل "آب بده، بابا عبدالله" در گفتار کودک ظاهر شد. ترتیب ظهور واژگان در گفتار کودک در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱: فهرست خزانه واژگان ابتدایی به ترتیب ظهور در کودک مورد مطالعه به تفکیک اسم و فعل

سن	اسم	سن	فعل
۱۵ ماهگی	بابا	۱۶ ماه و ۶ روزگی	نکن
۱۵ ماه و ۳ روزگی	ماما	۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	برو
۱۶ ماه و ۵ روزگی	آب	۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	پاشو
۲۰ ماه و ۱۵ روزگی	بله	۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	ریخت
۲۰ ماه و ۱۵ روزگی	خاله	۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	دیدي
۲۰ ماه و ۱۵ روزگی	آزاده (داداده)	۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	بده
۲۱ ماه و ۱۰ روزگی	نه	۲۱ ماه و ۱۴ روزگی	بردار
۲۱ ماه و ۱۲ روزگی	من	۲۱ ماه و ۱۴ روزگی	افتاد
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	کلاه	۲۲ ماه و ۳ روزگی	نمی شه
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	ماشین	۲۲ ماه و ۱۳ روزگی	نیست
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	چتر	۲۳ ماه و ۳ روزگی	باز کن
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	دایی	۲۳ ماه و ۱۱ روزگی	وایسا
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	ننه	۲۳ ماه و ۱۲ روزگی	باز شد
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	بالا	۲۳ ماه و ۱۶ روزگی	سوخت
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	به‌به (مواد غذایی)	۲۳ ماه و ۱۶ روزگی	بود
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	نی‌نی	۲۳ ماه و ۱۹ روزگی	بشورم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	قطره (قطه)	۲۵ ماه و ۷ روزگی	دستشویی دارم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	دست	۲۵ ماه و ۱۱ روزگی	کچ شد
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	پا	۲۵ ماه و ۱۲ روزگی	بردار
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	مو	۲۵ ماه و ۱۳ روزگی	داد
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	نون	۲۵ ماه و ۱۶ روزگی	کاری دارم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	ماست (ما)	۲۵ ماه و ۱۶ روزگی	اوف شد
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	در(درب خانه)	۲۵ ماه و ۱۹ روزگی	بکشم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	گل	۲۶ ماه و ۹ روزگی	ببینم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	عمو	۲۶ ماه و ۹ روزگی	باشم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	حلوا	۲۶ ماه و ۹ روزگی	بخواهم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	شلوار(ش)	۲۶ ماه و ۹ روزگی	نمی‌رم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	خال	۲۶ ماه و ۹ روزگی	گناه داره
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	کلاغ	۲۶ ماه و ۱۰ روزگی	باشه
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	هواپیما (اما)	۲۶ ماه و ۱۱ روزگی	باز کن
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	بیعی	۲۶ ماه و ۱۱ روزگی	پارک کرد
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	شیر	۲۶ ماه و ۱۱ روزگی	گفتم
۲۱ ماه و ۱۳ روزگی	فوت	۲۶ ماه و ۱۱ روزگی	دستم نمی‌رسه

بپزم	۲۶ ماه و ۱۱ روزگی	اتاق (تاق)	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی
بپوش	۲۶ ماه و ۱۶ روزگی	مینزه	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی
راه برو	۲۶ ماه و ۱۶ روزگی	انجیر	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی
پیام	۲۶ ماه و ۱۶ روزگی	عمه	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی
گیر کرد	۲۶ ماه و ۲۴ روزگی	امیر	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی
اومدم	۲۶ ماه و ۲۴ روزگی	شال	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی
نمی‌دم	۲۶ ماه و ۲۴ روزگی	بابا عبدالله	۲۱ ماه و ۲۴ روزگی

اسامی نسب به سایر عناصر زبانی سهم بیشتری از خزانه واژگان کودک را به خود اختصاص داده‌اند که می‌توان اسامی بیان شده کودک تا ۲۲ ماهگی که معادل به خزانه واژگانی به حجمی ۵۰ واژه است را در طبقات مختلف مثل اسم اشخاص، اعضای بدن، اشیاء، خوراکی، پوشاک، حیوانات طبق جدول ۲ طبقه‌بندی کرد. بیشترین درصد مربوط به اشخاص یا افراد است و بعد از آن به ترتیب مربوط به خوراکی، اشیاء، اعضای بدن، پوشاک و حیوانات است.

جدول ۲: تنوع اسامی در ۵۰ کلمه آغازی کودک مورد بررسی تا ۲۲ ماهگی

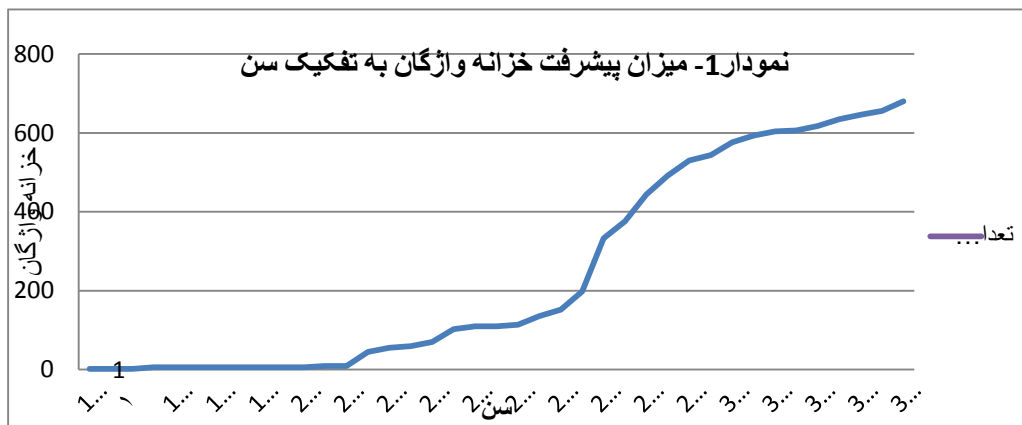
نوع اسم	مثال
اسم اشخاص	پدر، مادر، پدربزرگ، خاله، ننه، دایی، عمو، عمه به صورت نام خاص افراد یا همان نام نسبی
اسم خوراکی	آب، قطره (قطره خوراکی آهن)، نان، ماست، حلوا، شیر، انجیر
اسم اشیاء	ماشین، چتر، در (در اتاق)، لاک، نی نی (عروسک)
اسم اعضای بدن	دست، پا، مو، خال
اسم پوشاک	کلاه، شلوار، شال
اسم حیوانات	کلاغ، ببعی

همان‌طور که می‌دانیم فعل جزئی از جمله است که از نظر نحوی دارای بار معنایی زیادی است با اینکه در اکثر مراحل سنی کودک (ر. ر) اسامی سهم بیشتری نسبت به فعل در خزانه واژگان از نظر کمی داشتند، ولی افعال در ظهور جملات مرکب و به دنبال افزایش طول گفته نقش بسزایی داشتند. کودک ابتدا در سن ۱۶ ماهگی از فعل ساده "نکن" در گفتار خود استفاده می‌کند. با مرور زمان و رسیدن به مقطع سنی ۲۳ ماهگی شروع به استفاده فعل مرکب "باز کن" می‌کند. ظهور افعال جدید در مقطع سنی ۲۶ تا ۲۸ ماهگی دارای یک جهش رشدی است؛ به طوری که منجر به افزایش ۵۲ فعل جدید به خزانه واژگان کودک (ر. ر) شد. در حالی که در ماه‌های ۱۸ تا ۲۶ ماهگی به فاصله دو ماه از یکدیگر متوسط افزایش فعل ۶ واژه بود. در جدول ۳ سن ظهور مواردی از تولید ساختگی فعل در زمینه صرف و نحو مناسب و صحیح در برخی افعال آورده شده است.

جدول ۳: سن ظهور مواردی از تولید ساختگی فعل

سن ظهور	جمله ظاهر شده حاوی فعل ساختگی
۲۳ ماهگی	"آب بخواه" به جای آب می‌خوام
۲۵ ماهگی	"دستوبی داره" به جای دستشویی دارم
۲۶ ماهگی	"پیشی گناه می‌کنه" به جای پیشی گناه داره، "باز می‌کن" به جای باز کن و "خودت می‌کن" به جای خودت بکن
۲۷ ماهگی	"قصه می‌گویه" به جای قصه می‌گم
۲۸ ماهگی	"نریزیدم" به جای نریختم
۲۹ ماهگی	"پوستش نمی‌کنه" به جای پوستش کنده نمی‌شه
۳۰ ماهگی	"آینه کنم" به جای معاینه کنم
۳۲ ماهگی	"حوصله‌ام سرشد" به جای حوصله‌ام سر رفت

میزان پیشرفت خزانه واژگان کودک به تفکیک سن به فاصله ۱۵ روز از زمان ظهور اولین واژه ۱۵ ماهگی تا ۳۴ ماهگی در نمودار ۱ ترسیم شده است.

نمودار 1: میزان پیشرفت خزانه واژگان کودک به تفکیک سن

بر طبق جدول ۴۲ در محاسبه تعداد واژه‌های کودک در سن ۱۸ ماهگی مشاهده شد که خزانه واژگان کودک شامل ۶ واژه می‌باشد. واژه‌ها عمدتاً با نسبت پنج به یک اسامی هستند و در این مقطع سنی افزایش واژه‌ها از رشد آهسته‌ای برخوردار است و ترکیبات دوکلمه‌ای هنوز ظهور نیافته‌اند. در مقطع سنی ۲۰ ماهگی شاهد عدم افزایش رشد خزانه واژگان بیانی هستیم؛ در مقطع سنی ۲۲ ماهگی شاهد سرعت بیشتری در افزایش واژگان هستیم. ۸۵٪ واژه‌ها را اسم و ۱۴٪ را فعل تشکیل داده‌اند. همان‌طور که ذکر شد اکثر واژه‌ها اسامی هستند، اما شاهد ظهور قید مکان (بالا)، ضمیر (من)، کلمات پرسشی (کو؟ چیه؟) و واژه‌های اجتماعی (یاالله که پس ورود به مکان جدید به منظور اطلاع‌رسانی به دیگران استفاده می‌شود) نیز هستیم. کودک (ر. ر) در این سن به ۵۰ واژه اول خود دسترسی یافت و شاهد ظهور اولین گفته‌های دوکلمه‌ای بودیم.

در مقطع سنی ۲۴ ماهگی همچنان شاهد سرعت بیشتر افزایش خزانه واژگان با رشد ۱۱۰ واژه جدید هستیم. ۸۵٪ واژه‌ها را اسم، ۱۴٪ را فعل تشکیل داده‌اند.

جدول ۴: فراوانی خزانه واژگان کودک به تفکیک سن، اسم و فعل از ۱۸ ماهگی تا ۳۴ ماهگی

سن	تعداد واژه‌های فعلی	تعداد واژه‌های اسمی	کل واژه‌ها
۱۸ ماهگی	۱	۵	۶
۲۰ ماهگی	۱	۵	۶
۲۲ ماهگی	۸	۴۷	۵۵
۲۴ ماهگی	۱۶	۹۴	۱۱۰

بحث

در پژوهش حاضر قصد بر آن بود با تکیه بر مدل توصیفی-تکاملی گزارشی از روند فراگیری و رشد خزانه واژگان بیانی کودک ارائه شود، در راستای تحقق این هدف تلاش شد از طریق یادداشت‌برداری‌های روزانه به پرسش‌های پژوهش حاضر در خصوص سن بیان اولین واژه معنادار در کودک فارسی‌زبان، تعیین فهرست ۵۰ واژه ابتدایی و اینکه به لحاظ تنوع از چه ویژگی‌هایی برخوردار است، چگونگی ترتیب اکتساب واژه‌ها، پربسامدترین واژگان بیانی فارسی، فراوانی خزانه واژگان به تفکیک اسم و فعل و در نهایت اینکه آیا کودک فارسی‌زبان در بیان طبقات مختلف واژگانی روندی مشابه سایر زبان‌ها طی می‌کند یا نه، پاسخ داده شود.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که کودک فارسی‌زبان اولین واژه خود را در سن ۱۵ ماهگی بیان کرد. اولین واژه به طبقه واژگانی اسم تعلق داشت و ساخت هجایی آن CVCV بود. این یافته با نتایج فنسون و بندیکت در خصوص ظهور اولین واژه (در بازه‌ی زمانی ۱۰ تا ۱۵ ماهگی) همسو بود. در ادامه مشاهده شد در مراحل آغازی اسامی نسب به سایر طبقات واژگانی سهم بیشتری از خزانه واژگان کودک را به خود اختصاص داده‌بود، می‌توان اسامی بیان شده توسط کودک را در طبقات مختلف مثل اسم اشخاص، نام اعضای بدن، اشیاء، خوراکی‌ها، پوشاک، حیوانات طبقه‌بندی کرد که بیشترین درصد مربوط به اسم اشخاص یا افراد است و کمترین درصد را اسم حیوانات به خود اختصاص داده است. نتایج مطالعه حاضر از این نظر با یافته‌های مشکوه‌الدینی و ضیاء حسینی و نوربخش همسو می‌باشد. البته شایان ذکر است تفاوت‌های به لحاظ نحوه یادداشت‌برداری و گزارش‌نویسی بین مطالعات ذکرشده وجود دارد.^[۱۷]

کودک (ر. ر) ابتدا در سن ۱۸ ماهگی از فعل ساده "نکن" در گفتار خود استفاده کرد، این یافته با نتایج خوشحال و همکارانش که اظهار داشتند کودک در فاصله سنی ۱۸ تا ۲۴ ماهگی، کاربرد افعال آغاز می‌کند، هم‌خوانی دارد.^[۱۸] کودک با مرور زمان و رسیدن به مقطع سنی

۲۲ ماهگی شروع به استفاده از فعل مرکب "باز کن" می‌کند. در مقطع سنی ۲۶ تا ۲۸ ماهگی شاهد یک جهش رشدی در زمینه افعال بودیم که با پدیده انفجار واژه‌ها نیز هم‌خوانی دارد و می‌توان به نقش افعال علاوه بر اسامی در افزایش ناگهانی تعداد خزانه واژگان اشاره کرد.

یکی از ویژگی‌های متمایز پژوهش حاضر با سایر مطالعات را می‌توان ذکر دقیق سن و تعداد خزانه واژگان قلمداد کرد؛ پژوهش‌های پیشین به ذکر بازه زمانی طولانی سن و شمارش تقریبی خزانه واژگان پرداخته‌اند؛ می‌توان ویژگی مذکور را نشأت گرفته از متفاوت بودن شیوه بررسی پژوهش و صرف زمان بیشتر به منظور جمع‌آوری داده‌ها دانست.

زمانی که به کاربردهای مختلف واژه‌های منفرد و نوع واژه‌هایی که کودک به کار می‌برد با تامل نگاه شود، این موضوع قابل استنتاج است که کودک برای این اقدام به چه تلاش هوشمندانه‌ای دست زده است با اینکه دانش و توانایی ساخت جملات را ندارد با در دست داشتن حداقل منابع یعنی واژگان منفرد بدون نحو، بیشترین استفاده را از ظرفیت و فرصت موجود می‌کند. در مراحل اولیه رشد زبان، کودک از اسامی و افعال بهره زیادی می‌برد، چون این طبقه از واژه‌ها هستند که بیشترین اطلاعات مورد نیاز وی را منتقل می‌کنند.^[۱] اولین کلمات بیانی کودک مربوط به محیط اطراف خود کودک می‌باشد و کلماتی که در زندگی کودکانه‌اش نقشی ندارد، استفاده نمی‌کند. کلمات بیانی گفتار کودکان به احتمال قریب به یقین بازتاب بخش کوچکی است از آنچه کودک می‌داند، می‌باشد؛ چرا که در مقایسه با آنچه تولید می‌کند گفتار را بیشتر درک می‌کند.^[۲] با بررسی نخستین واژه‌هایی که در زبان‌های گوناگون در گفتار کودکان ظاهر می‌شود، نشان داده شد که واژه‌های مذکور معمولاً از یک صامت پیشین از قبیل /p/, /m/, /b/ و یک مصوت پیشین و بیشتر /آ/ تشکیل شده است. این اصل با جستجو در زبان‌های اروپایی و یافتن واژه‌هایی از قبیل "papa" و "mama" دیده شده^[۳] و یافته‌های پژوهش حاضر نیز حاکی از وجود این الگو در زبان فارسی است. در ایران مطالعاتی در زمینه اولین واژه و سن ظهور آن شده است از قبیل مشکوه‌الدینی که سن ظهور اولین واژه فرزند پسر مورد مطالعه خود "جیز" را در ۱۲ ماهگی یا کمی بعد از آن اعلام کرد^[۴]؛ سیف نراقی و همکارش اولین و فراوان‌ترین (۱۰۰٪) کلمات مورد استفاده کودکان ۱ الی ۱/۵ سال در دختران و پسران (جمعاً ۳۰ نفر) را "مامان" و "بابا" گزارش کردند^[۵]؛ جلیله وند و همکارانش سن ظهور اولین واژه "علی" در دختر و "جوجو، به‌به، توپ" در پسر مورد مطالعه خود به ترتیب در ۱۲ ماهگی و ۱۶ ماهگی بیان کردند؛ جلیله وند در طی پژوهشی از دو کودک فارسی‌زبان (دختر و پسر) هر ماه به مدت ۱۲۰ دقیقه به صورت ضبط ویدئویی طی گفتار آزاد از ۱۲ تا ۶۰ ماهگی کودک، بیان داشت که واژه "بابا" جز اولین واژه‌های کودک دختر نه نخستین آن تا قبل از ۱۸ ماهگی است که با یافته‌های پژوهش حاضر و سیف نراقی و همکارانش همسو می‌باشد^[۶]؛ البته واژه نخستین دختر مورد مطالعه همان‌طور که ذکر شد "علی" می‌باشد که نام پدر دختر مورد مطالعه بود. در ضمن زارعی و همکاران بیان داشتند سه واژه "بابا، آب، ممه" واژگانی هستند که همه کودکان کرد زبان (۱۶ نفر) در ۱۸ ماهگی آن را بیان کردند.^[۷] در مطالعه حاضر نیز واژه "بابا" به عنوان اولین واژه در ۱۵ ماهگی و واژه "آب" در ۱۶ ماه و ۵ روزگی به ثبت رسیده است که با یافته‌ی مطالعه مذکور هم‌خوانی دارد.

کودک (ر.ر) ابتدا در سن ۱۸ ماهگی از فعل ساده "نکن" در گفتار خود استفاده می‌کند، با مرور زمان و رسیدن به مقطع سنی ۲۲ ماهگی شروع به استفاده فعل مرکب "باز کن" می‌کند که سن شروع بیان اولین فعل ساده و فعل مرکب با دختر مورد مطالعه جلیله‌وند هم‌خوانی دارد، ولی فعل ساده بیان‌شده توسط دختر مورد مطالعه‌اش "افتاد"، "رفت" و فعل مرکب "درست بکن" می‌باشد.^[۸]

در ۱۵ ماهگی تا ۲۱ ماهگی شاهد کندترین رشد خزانه واژگان هستیم؛ به طوری که در فواصل ۱۵ روز هیچ رشدی مشاهده نمی‌شود. از ۲۱ ماه و ۱۵ روزگی که خزانه واژگان کودک به ۴۵ واژه رسیده است، شاهد افزایش ملایم واژه‌ها هستیم، همان‌طور که از شیب ملایم نمودار از ۲۱ ماه و ۱۵ روزگی تا ۲۶ ماهگی این نکته مبرهن است. در فاصله سنی ۲۶ تا ۲۸ ماهگی شاهد انفجار واژه‌ها هستیم که در نمودار ۱ به صورت شیب تند به خوبی به تصویر کشیده شده است. از زاویه‌ای دقیق‌تر بیشترین رشد واژگان در فاصله مذکور مربوط به ۲۶ ماه و ۱۵ روزگی تا ۲۷ ماهگی با رشد ۱۳۵ واژه جدید در فاصله ۱۵ روز است و پس آن تا ۳۴ ماهگی همچنان شاهد رشد خزانه واژگان هستیم، البته نه به کندی اوایل (۱۵ تا ۲۶ ماهگی) و نه به تندی دوره انفجار واژه‌ها (۲۶ تا ۲۸ ماهگی).

در سن ۱۸ ماهگی تعداد واژه‌های کودک شامل ۶ واژه می‌باشد؛ جلیله وند نیز مجموع واژه‌ها در مقطع سنی ۱۲ تا ۱۸ ماهگی را حدود ۱۰ واژه اعلام کرد.^[۹] سیف نراقی و نادری نیز تعداد واژگان اکثریت کودکان ۱۲ تا ۱۸ ماه را بین ۳ تا ۶ واژه اعلام کرده‌اند.^[۱۰]

گنتنر معتقد است صرف نظر از زبان مادری کودک، واژگان کودکان خردسال بیشتر شامل کلمه‌های مربوط به اشیاء است تا فعل.^[۱۱] نلسون و همکارانش نیز در طی پژوهشی بر روی ۴۵ کودک با میانگین سنی یک سال و هشت ماه به این نتیجه رسیده‌اند که اگرچه تعداد اسم‌ها بیشتر از سایر مقوله‌های کلمات است، ولی بیش از نیمی از این اسم‌ها، نام اشیاء است.^[۱۲] که با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌خوانی دارد. طبق یافته‌های زارعی و همکارانش بیشترین درصد اسامی تا ۲۴ ماهگی کودکان کرد زبان مربوط به افراد و اشخاص است؛ کودک مورد مطالعه در سن ۲۲ ماهگی نیز بیش‌ترین درصد اسامی که به کار می‌برد به صورت نام خاص افراد یا همان نام نسبی می‌باشد و با افزایش سن نام اشیاء بیشترین درصد را به خود اختصاص خواهند داد که منطقی به نظر می‌رسد چون تعداد اشیاء محیط پیرامون کودک از سایر

مقوله‌ها بیشتر خواهد بود. مهدی‌پور و همکارانش نیز اذعان داشتند که در بین ۵۰ واژه‌ای که درصد بالایی از کودکان ۱۸ ماهه گفته‌اند، افراد مهم در زندگی آنها (مامان و بابا) و واژگان مربوط به بازی (ددر، دالی) و خوراکی (به‌به، آب) از پرکاربردترین واژگان هستند.^[۲۱] با افزایش سن شاهد رشد سایر طبقات واژگانی هستیم که همیشه درصدی که اسامی نسبت به خود اختصاص داده‌اند بیشتر از درصد افعال است، البته با افزایش سن شاهد افزایش ملایمی در میزان درصد فعل فراگرفته‌شده هستیم که همراه با کاهش ملایم میزان درصد اسم فراگرفته شده است. با این وجود همان‌طور که ملاحظه می‌شود مقوله اسم بیشترین بسامد را در تولیدات اولیه کودک به خود اختصاص می‌دهد. این موضوع توسط پژوهش‌های دیگر نیز به اثبات رسیده است که از آن جمله می‌توان به مطالعات مشکوه‌الدینی^[۱۸]، سیف نراقی و همکارش^[۸]، محمودی بختیاری و همکارانش^[۱۳]، جلیله‌وند، مهدی‌پور و همکارانش^[۲۱]، زارعی و همکارش^[۱۴] و غیره اشاره کرد. در امر درمان بهترین راه برای تصمیم‌گیری در مورد این که یک کودک چه چیزی را باید در یک برنامه‌ی مداخله زبان یاد بگیرد، تعیین جایگاه او در توالی رشد طبیعی و چیزی که باید در مرحله بعدی رشد طبیعی، از نظر شکل یا کارکرد زبان، رخ دهد، می‌باشد که یکی از فرضیات مدل توصیفی-تکاملی بر همین نکته استوار است. بدون شک مطالعه حاضر و مطالعاتی از این دست که به توصیف دقیق و عمیق رشد خزانه واژگان می‌پردازند، در مشخص کردن توالی رشد طبیعی گفتار در کودکان فارسی‌زبان نقش بسزایی خواهند داشت و به دنبال آن درمان‌های موثر در اختلالات گفتار و زبان فارسی خواهد بود. مسلماً با بررسی یک کودک نمی‌توان توالی رشد طبیعی خزانه واژگان را تعیین کرد و همیشه لازم است تفاوت‌های فردی در روند رشد را مد نظر داشت و می‌بایست این کار در حجم وسیع و در هر دو جنسیت (دختر و پسر) صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

نتایج بررسی حاضر نشان داد کودک مورد مطالعه اولین واژه‌ی بیانی خود را در سن ۱۵ ماهگی بیان کرد. در ۲۲ ماهگی خزانه واژگانی به حجم ۵۰ واژه داشت که طبقات مختلف مثل اسم شامل نام اشخاص، اعضای بدن، اشیاء، خوراکی، پوشاک و حیوانات را شامل می‌شد. نام اشخاص یا افراد بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داد و بعد از آن به ترتیب نام مربوط به خوراکی، اشیاء، اعضای بدن، پوشاک و حیوانات است که بیشترین درصد فراوانی را در خزانه واژگان کودک داشتند. در کل نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که سن ظهور اولین واژه، محتوای ۵۰ واژه ابتدایی، میزان پیشرفت خزانه واژگان در گذر زمان صورت گرفته و به لحاظ بسامد، فراوانی طبقه اسم نسبت به فعل بیشتر است و می‌توان اذعان داشت این روند رشد از الگویی همانند سایر زبان‌ها پیروی کند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان مقاله حاضر مراتب قدردانی خود را به سرکار خانم دکتر انسیه عباسی، آقای امیرحسین رشیدی ابراز می‌دارند.

منابع

1. Zadeh AM, Shavaki YA, Ghorbani A, Keyhani MR. Picture-naming and Picture-pointing Tests: Two Tests for Detecting Expressive and Perceptive Abilities of Farsi-Speaking Children aging 2.5 to 4 Years. Middle Eastern Journal of Disability Studies. 2011;1(2):39-45. [In Persian].
2. Steinberg D. An Introduction to Psycholinguistics. 1 ed. Tehran: SAMT; 2002.
3. Jalilevand N. Speech & language development In farsi speaking children. 1 ed. Tehran: Dangeh; 2012. [In Persian].
4. Vameghi R, Sajedi F, Yadegari F, Zarifian T, Shahshahanipour S, Hatamizadeh N, et al. Production of A Protocol on Early Intervention for Speech and Language Delays in Early Childhood: A Novice Experience in Iran. Journal of Rehabilitation. 2016;16(4):374-81. [In Persian].
5. Vameghi R, Haji-Bakhtiari M, Hatami-Zadeh N, Biglarian A, Rah-Chamani M. Factors Affecting Delayed Referral for Speech Therapy in Iranian children with Speech and Language Disorders. Journal of Rehabilitation. 2014;14(6):68-77 [In Persian].
6. Bankson J, Bernthal N, Flipson P. Articulation & Phonological Disorders: Speech Sound Disorders in Children. Boston, MA: Pearson Publishing; 2009.
7. Paul R. Language disorders from infancy through adolescence: Assessment & intervention: Elsevier Health Sciences; 2007.
8. Rezaei E, Shavaki YA, Arshi A, Keyhani MR. The perception and expression of nouns in 2.5 to 4 year-old normal Persian-speaking children in Arak, Central Iran (Audiology) auditory and vestibular research. 2011;20(2):54-62. [In Persian].
9. Seifnaraqi M, naderi e. The trend of growth and Persian speaking children from 2 to 8 years. Education and training. 1992:9-36. [In Persian].
10. Mervis CB, Bertrand J. Early lexical acquisition and the vocabulary spurt: A response to Goldfield & Reznick. Journal of Child Language. 1995;22(02):461-8.

11. Jalilevand N, Ebrahimipur M, Purqarib J. Mean length of utterance and grammatical morphemes in speech of two Farsi-speaking children Audiol Tehran University of Medical Sciences. 2012;21(2):96-108. [In Persian].
12. Hosseini MZ, Noorbakhsh M. Learning Persian language syntax (a case study: 36 to 50 months). Language and Linguistics. 2007;3(5):103-13. [In Persian].
13. Oskouei MT, Nematzadeh S. Development of the Semantic Aspect of Verbs in a Persian-Speaking Child: A Longitudinal Study. journal of Rehabilitation. 2016;17(2):106-17. [In Persian].
14. MahmoodiBakhtiyari B, Soraya M, Badiie Z, Kazemi Y, Soleimani B. The size of expressive lexicon in 18-36month old children raised in Persian- speaking families. J Res Rehab Sci. 2011;7:681-7.[In Persian].
15. Zarei S, Zarifian T, Rahmani H, Hosseinzadeh S. Study of the most frequent expressive vocabulary in 18-24 month Kurdish-speaking children koomesh. 2016;17(4):933-43. [In Persian].
16. Gandomkar R. Evaluation compound verbs meaning Fitness Foundation in Persian: cognitive Language and Linguistics. 2011;7(14):98-112. [In Persian].
17. Shirazi s, Mehri A, Mehdipur N, Rahgozar M. Phonological processing in children 2 to 4 years old Persian language. Journal of Rehabilitation. 2009;10(1):17-22. [In Persian].
18. Khoshhal Z, Sima-Shirazi T, Mahmoodi-Bakhtiari B, Bakhshi E. Comparison of Verb Tense Inflection Ability in 3 and 4 Year-Old Girls and Boys. Journal Speech and Language Pathology 2014;1(4). [In Persian].
19. Meshkatal-Dini M. The development of language in children's speech sounds and sound system. Journal of Linguistics. 1988;2(5).
20. Yadegari F, SHirazi T, Mehdipur N. Study of Auditory perception - the Word of normal children 5-2 years old in Farsi Tehran. (Audiology) auditory and vesitibular research. 2010;19(1):63-70.
21. Mehdipur N, SHirazi T, Nematzade S. Review the most frequent words children 18 to 24 months of Persian Language and comparison between the two sexes. Journal of Speech-Language Pathology. 2013;1(1):71-80. [In Persian].